

COLECȚIA DE PORT ȘI ȚESĂTURI POPULARE ROMÂNEȘTI A MUZEULUI REGAL ONTARIO DIN TORONTO (CANADA)

Veronika GERVERS
(Canada)

Secția de textile a Muzeului regal Ontario din Toronto posedă o colecție importantă de artă populară românească, cuprinzând cca. 380 piese de costume populare și alte țesături cu motive cusute sau alese (de pildă șervete, cearșafuri, fețe de masă, covoare etc). Cea mai mare parte a colecției (302 piese) a fost adunată de către Amice Mary Calverley (1896–1959), o englezoaică extrem de dotată, de profesie desenator arheologic. Pe lângă ilustrația pentru celebra carte a preistoricianului V. Gordon Childe privind epoca bronzului în valea Dunării (*The Danube in prehistory*, Oxford, The Clarendon Press, 1929), d-ra Calverley a pregătit între anii 1928–48 reproducerea frumoaselor basoreliefuli de la faimosul templu al lui Sethos I de la Abydos, în Egiptul superior (desenele sale au fost publicate în patru mari volume de către Societatea de explorare a Egiptului și Institutul oriental al Universității din Chicago).

Cițiva ani după sosirea la Abydos, d-ra Calverley a făcut cunoștință cu prințesa Martha Bibescu și cu soțul său, Valentin Bibescu. La invitația lor, a venit în România pentru prima dată în 1931 sau 1932. Fascinată de bogăția și frumusețea artei populare românești, a revenit de mai multe ori pînă în 1939 și a cercetat amănunțit satele, palatele și bisericile pictate. În satele din diferite zone ale țării, a studiat și a fotografiat locuitorii, costumele și obiceiurile lor. Pe lângă această importantă documentare, a colecționat și costume, diferite țesături și ceramică.

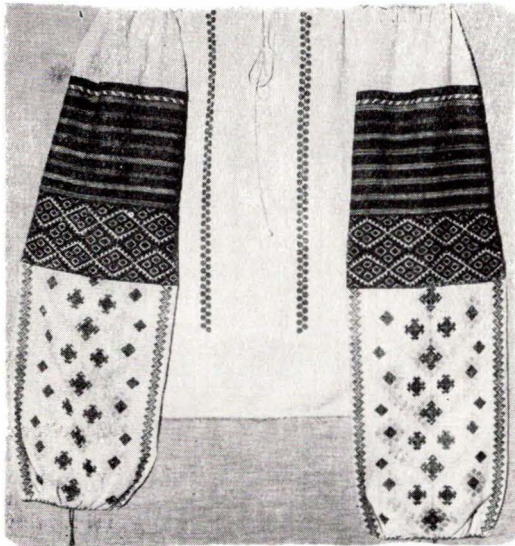
În 1941, d-ra Calverley a donat marea sa colecție de costume și textile populare românești Muzeului regal Ontario din Toronto. Cu toate că mai târziu muzeul a mai achiziționat și alte textile românești și a mai primit cîteva mici donații, colecția Calverley rămîne baza secției de artă populară românească.

Cea mai reprezentativă parte a colecției (aprox. 200 piese) provine din Moldova de nord, îndeosebi din zona Suceava. Cele mai multe sînt iile și cămășile, care ilustrează tipurile vechi regionale. Examinînd piesele diferite, se pot găsi aproape toate variantele posibile de croi și de decor. Cea mai mare parte a materialului datează din perioada anterioară primului război mondial și înfățișează un tip vechi de ie, în care forma reiese din încrețirea materialului la git și mineci pe bențițe. Sînt cîteva piese din a doua jumătate, poate chiar din ultima treime a secolului XIX, care au altăia din benzi cusute cu lină roșie și fir metalic, cu motive geometrice. Dar cea mai mare parte a iilor sînt cusute simplu, cu cîteva culori doar, păstrînd astfel tradițiile vechilor cămăși moldovene din sec. XVI – XVII. Alte exemplare, probabil din zona Cîmpulung-Moldovenesc, „cu pene”, în negru și albastru închis, înfățișează tradiția populară, fiind probabil influențate de țesăturile mai vechi. Unele cămăși împodobite cu eleganță pe altăia sau încreț, amintesc chenarele pictate ale bisericilor și mănăstirilor din Moldova de nord.

Alte exemplare cu mai multe motive, mai vesele, cu culori diferite și adesea bogat împodobite cu mărgelile, sînt mai moderne, fiind lucrate către sfîrșitul sec. al XIX-lea sau începutul secolului XX.

Costum de femeie din Năruja, Vrancea

Cămăși din Moldova de nord, zona Cimpulung-Moldovenesc

Din Moldova de nord, R.O.M. nu posedă un ansamblu de piese de port femeiesc, dar pe lângă ii, mai sînt în colecție cîteva fote, bete și 12 splendide „ștergare de cap”, decorate „alb pe alb”, uneori și cu șiruri de mărgelile și paiete; mărgelile sînt adesea țesute în pinză, în șiruri plasate aproape de capete. Tot din această zonă mai sînt în colecție două costume de bărbat aproape complete. În plus, mai sînt nouă scoarțe remarcabile, folosite fie pentru a fi puse pe perete, fie drept cuverturi de pat. Unul din exemplare este din Putna. Aceste scoarțe, decorate cu flori stilizate, asimetrice și rigide, cu culori magnifice pe un fond brun închis sau bej, amintesc fondul inflorit al tapiseriilor orientale. Cea mai mare parte a acestor scoarțe a fost țesută, fără îndoială, către mijlocul secolului al XIX-lea, cînd lina era încă vopsită cu culori vegetale.

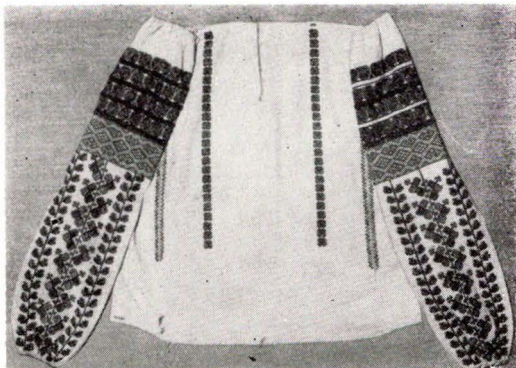
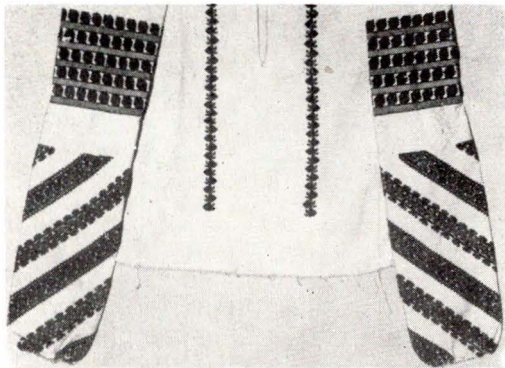
Ca. 80 de piese din jurul Sucevei au fost lucrate sau purtate de către ucrainenii din zonă. Din punct de vedere al datării și al calității, aceste piese ucrainiene sînt mai puțin interesante decît exemplarele românești. Broderia cămășilor, mai degrabă naturalistă, cu motive florale, arată influența modei orășenești și este tipică pentru portul anilor 1920—30. Trebuie totuși spus că, în croi, aceste cămăși păstrează și tradițiile vechi, fiind astfel piese reprezentative. Covoarele ucrainiene din muzeul nostru sînt simple, dar de asemenea tipice. R.O.M. mai posedă cîteva piese huțule din aceeași zonă, mai puțin reușite, ca și un ștergar de cap ceangăiesc, provenind din zona Bacăului sau a Romanului.

Restul materialului moldovenesc provine din zona Vrancei, mai puțin bogat ca număr, dar conținînd două costume complete, unul de bărbat și altul de femeie, din satul Năruja. Aceste costume sînt foarte frumoase și reprezentative pentru această regiune la începutul secolului XX. Mai este o ie de Vrancea, destul de veche, cu motive admirabile, și cîteva ștergare împodobite cu benzi țesute, de asemenea caracteristice.

Pe lângă materialul moldovenesc, R.O.M. mai posedă un mare număr de piese, adesea destul de vechi, din alte părți ale României. Nici o altă zonă, totuși, nu este reprezentată prin suficiente exemplare pentru a da o idee justă asupra costumelor sau țesăturilor care au fost purtate sau lucrate acolo. Din apropiere de Craiova — Oltenia — avem patru boscele foarte frumoase și fin țesute. Un costum de femeie din ultima treime a sec. al XIX-lea, cu ia cusută cu lînă neagră, provine din zona Tg. Jiului. Mai sînt două cojoace de piele de oaie, brodate, din apropierea Porților de Fier, ca și trei vechi scoarțe oltenești.

Materialul din Muntenia, cu toate că e mai numeros, este mai puțin interesant. Cea mai mare parte a fost lucrată între 1920—1939 și arată adesea gustul artizanal și unele influențe, necunoscute în arta populară de altădată. Cămășile cu motive alese cu roșu (din zona Muscelului (Cimpulung) nu sînt deosebit de importante, dar sînt piese tipice. Din Argeș posedăm cîteva ștergare și cămăși neremarcabile. Mai sînt cîteva costume și țesături din județul Ilfov, mai noi. Din satul Puțu Greci sînt cîteva piese bulgărești — un costum de femeie complet și trei cămăși cusute cu lînă colorată toarsă de mină, cu motive florale puternic stilizate. Croiul cămășilor diferă de cel românesc și reprezintă un tip foarte vechi, venit din Peninsula Balcanică.

În colecția R.O.M. se află și cîteva piese turcești și tătarăști din regiunea Constanța, dar numărul lor e prea mic pentru a servi ca bază de studiu.

Cămăși din Moldova de nord.

Din Banat, muzeul nu posedă decît un costum de femeie aproape complet din anul 1920, citeva oprege țesute și o catrință.

Material mai numeros avem din Transilvania, insuficient însă pentru a oglindi bogăția și varietatea acestui teritoriu, cu străvechi tradiții încă păstrate. Cele mai reușite piese sînt cele 11 ștergare admirabil țesute, cu modele variate, provenind de pe Văile Someșului și Arieșului. Foarte interesantă este și tehnica țesutului, folosită la fețele de masă și la o cămașă din Nimieca.

R.O.M. nu posedă decît două țesături săsești din zona Sibiului și o alta, cusută, de pe lângă Bistrița — o piesă splendidă, lucrată în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Exemplarele maghiare provin din mai multe zone, cele mai reușite fiind de pe valea Calatei. O piesă interesantă și valoroasă este o manta de bărbat (szür) de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, cu aplicații negre pe fond alb și lucrată probabil într-un atelier din Oradea sau Salonta. Celelalte piese de port (bluze, șorturi, cămașă de bărbat cu pantaloni largi — gatyá — și șorț) sînt tipice și datează de la sfîrșitul secolului al XIX-lea sau începutul secolului XX. Două fragmente de pernă brodate de la mijlocul secolului al XIX-lea reprezintă stilul cusăturilor satelor călătene. Cîteva țesături (perne, cuverturi de pat și faț de masă) și o fustă țesută, împodobită cu o bandă de catifea, aparțin populației secuiești din Transilvania.

Din bogata și interesanta regiune a Maramureșului, R.O.M. nu are decît citeva piese.

Fără doar și poate că piesele din colecția de textile românești a Muzeului regal Ontario sînt exemplare deosebit de valoroase în domeniul artei populare. Este desigur cea mai bună colecție de acest gen din America de Nord și poate chiar din lume, în afara României. Este greu de apreciat valoarea sa după scurta descriere de mai sus, dar autorul acestor rinduri se ocupă în prezent cu realizarea unui catalog rezonat al materialului și în același timp cu un studiu istoric și etnografic tratînd tipurile diferitelor regiuni etnografice, relațiile lor reciproce, originea istorică și raportul lor cu costumele Europei vestice și ale Bizanțului.

Lista materialului românesc din Muzeul regal Ontario

Moldova de nord

1—112. Ii (inclusiv piese întregi și fragmente) și cămăși cu motive cusute, citeodată cu detalii alese.

113. Cămășuță de copil.

114—125. „Ștergare de cap” din zona Sucevei.

126—130. Brîie și bete țesute din zona Sucevei.

131—136. Costume de bărbat (cămăși, pantaloni și brîie).

137—145. Scoarțe.

146. Fotă huțulă.

147. Covor huțul.

148—197. Cămăși și veste (inclusiv fragmente) cu motive cusute, fote, bete, traistă, covoare, ștergare (de uz casnic), pînzătură de pantaloni de vară, lucrate și purtate de ucrainieni.

Moldova centrală

198. „Ștergar de cap” ciangăiesc.

Vrancea

199—203. Piese de costum femeiesc (ie, fotă, bete, maramă de borangic) din Năruja.

204—206. Costum de bărbat din Năruja.

207—210. Ștergare.

211—228. Batiste decorative.

Oltenia

229—230. Cojoace din blană de oaie, cu cusături, din zona Porților de Fier.

231—234. Costum de femeie din zona Tîrgu-Jiu (cămașă, vilnic, bete și maramă de borangic).

- 235–238. „Boscea” din Dolj, aproape de Craiova.
 239–240. Scoarțe olteneste.
 241–243. Obiecte lucrate de meșteri.
 244. Catrință din apropierea Dunării.
Muntenia
Județul Argeș
- 245–246. Ștergare.
 247. Ștergar cu motive cusute.
 248–251. Ii cusute din zona Curtea de Argeș.
Județul Muscel
- 252–258. Costume de femeie din Cimpulung (cămașă, fotă, bete, material țesut pentru o ie).
Județul Ilfov
259. Cămașă cusută.
 260. Fotă.
 261–269. Ștergare (întregi și fragmente).
 270–271. Bucăți de material țesut la război.
Județul Dâmbovița
- 272–273. Costum de femeie din Tirgoviște (ie și fotă).
Județul Prahova
274. Ștergar cusut din zona Comarnic.
 275–279. Obiecte de artizanat (covorașe din Tirgoviște).
 280–286. Costume bulgărești din Puțu Greci (cămași, șorț de pus în față și șorț purtat la spate, bete, basma).
Dobrogea
- 287–291. Piese de port tătărești și turcești din zona Constanța.
Banat
- 292–293. Costume de femeie (cămașă și bete).
 294–295. Oprege.
 296. Catrință.
Transilvania
- 297–299. Fețe de masă cu motive țesute (Prodănești, Nimigea).
 300–310. Ștergare (Buru, Prodănești, Răstolnița).
 311. Fotă (Nimigea).
 312. Față de masă săsească țesută, din jurul Sibiului.
 313. Față de masă săsească cusută, din jud. Bistrița-Năsăud.
 Piese ungurești din zona Calatei.
- 314–316. Fețe de pernă cusute.
 317. Cămașă.
 318–319. Șorțuri femeiești (Căpușul Mare).
 320–322. Costum bărbătesc din Căpușul Mare (cămașă, pantaloni largi – gatya), șorț plisat.
 323. Papuci de femeie (Căpușul Mare).
 324. Manta bărbătească (szür) din Sincraieni.
 325. Ștergar cu decor țesut (Căpușul Mare).
 326–327. Cearșafuri de pat, cu dantelă făcută cu croșeta și cusături.
 328–329. Fețe de pernă țesute.
Piese secuiești
- 330–334. Față de masă, cuvertură de pat și fețe de pernă cu decor țesut (Vlahița).
 335. Fustă (Harghita).
 336. Ștergar cu decor cusut din zona Cimpiei Ardealului.
 337. Ștergar (Bonțida).
 338. Centură cu motive.
Maramureș
339. Traistă din Vișeu de Sus.
 340–341. Cămașă de copil din Săpința.
Material neindentificat
- 342–343. Două bete țesute.